

Tillgänglighet för alla i parker och naturområden

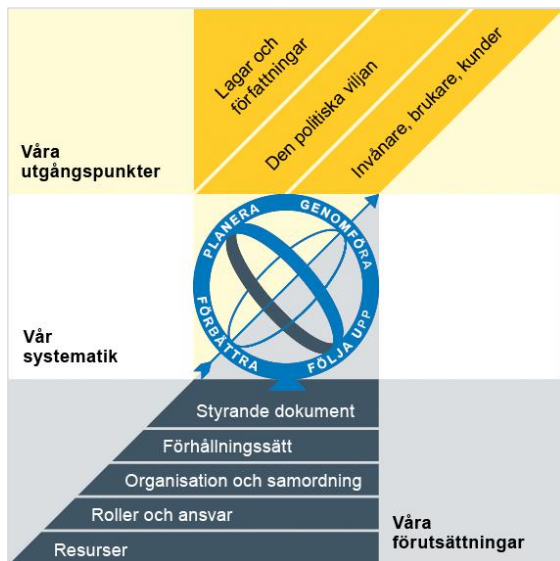
Park- och naturförvaltningens riktlinje

Reglerande styrande dokument

Policy
► Riktlinje
Regel
Anvisning
Rutin
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Innehåll

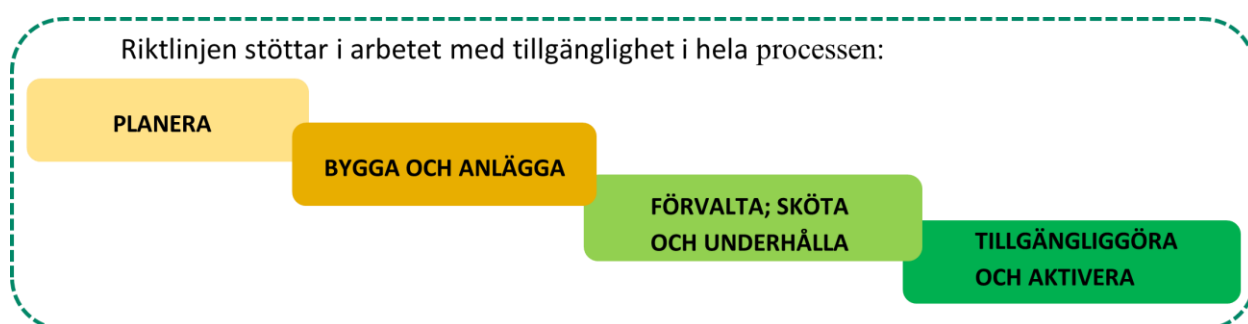
Inledning	5
Syftet med denna riktlinje.....	5
Vem omfattas av riktlinjen	5
Bakgrund	5
Lagbestämmelser	6
Koppling till andra styrande dokument	8
Vägledning och avsteg.....	9
Stödjande dokument.....	9
Koppling till sociala och ekologiska mål	9
Tillgänglighet för alla	10
Definition av funktionsnedsättning.....	10
Svårt att se:	11
Svårt att höra:	11
Svårt att röra sig:	11
Svårt att bearbeta, tolka eller förmedla information:	12
Svårt att tåla vissa ämnen:.....	12
Parker och naturområdets värde.....	13
Sociala värden	13
Ekologiska värden	14
Kulturhistoriska värden	16
Ekonomiska värden	17
Upplevelsevärden	17
Parker och naturområdets funktion ur ett tillgänglighetsperspektiv	18
Nära.....	18
För alla	18
Utvecklande och stimulerande	19
Säkra	19
Hållbara	19
Goda exempel	19
Kategorier av parker och naturområden.....	26
Naturområden för utflykt och rekreation	27
Stadspark	27
Stadsdelspark.....	27
Bostadsnära park.....	28

Prioriteringar	29
Naturområden - för utflykt och rekreation	30
Stadspark	31
Stadsdelspark.....	33
Bostadsnära park.....	34
Tillgänglighet i park och naturförvaltningens huvudprocesser	35
Planera	35
Bygga och anlägga	35
Förvalta; sköta och underhålla	35
Tillgängliggöra och aktivera	36
Förslag till fortsatt arbete:	37
Bilaga: utskriftsvänlig plansch av kravlista	37

Inledning

Syftet med denna riktlinje

Syftet med denna riktlinje är att ge stöd till park- och naturförvaltningen i form av strategier och prioriteringar för tillgänglighetsarbetet i parker och naturområden. Riktlinjen ska stödja förvaltningen i arbetet med en ökad tillgänglighet för alla genom hela processen. Den belyser vikten av att arbeta in ett tankesätt kring tillgänglighet för alla genom universell utformning redan på en strategisk nivå, vidare i planering, anläggning, förvaltning och vid aktiviteter i parker och naturområden.

Vem omfattas av riktlinjen

Riktlinjen är först och främst tänkt som grund och stöd i det interna arbetet på park- och naturförvaltningen, men även som information till utomstående kring hur förvaltningen arbetar med tillgänglighet. De avdelningar som först och främst kommer beröras är Offentliga utemiljöer och Stadsutvecklingsavdelningen. Riktlinjen fungerar även som stöd till externa aktörer som utför uppdrag åt park- och naturförvaltningen. Riktlinjen gäller tills vidare.

Bakgrund

Kunskaperna om, och förväntningarna på arbetet kopplat till tillgänglighet i offentliga miljöer för personer med olika förutsättningar ökar hela tiden. Park- och naturförvaltningen arbetar för att möta utvecklingen och förväntningarna.

En av utgångspunkterna i Göteborgs översiktsplan är: "Rekreation & hälsa för ökad livskvalitet". För att uppnå en ökad livskvalitet för alla måste god tillgänglighet till stadens parker och naturområden säkerställas. Park- och naturförvaltningen ansvarar för olika typer av parker och naturområden, både inom och utom detaljplan. I Göteborgs Stads folkhälsoprogram lyfts sambanden mellan samhällets utformning och folkhälsa fram. Det sociala målet i Grönplanen 2022-2027 är "Göteborg är en nära, sammanhållen och robust stad där parker, naturområden och stadsrum bidrar till varierade, jämlika och hälsosamma livsmiljöer"

Att personer med funktionsnedsättning också ska ha god tillgång till park- och naturområden är en mänsklig rättighet. Att tillgängliggöra alla parker och naturområden är dock en utmaning. Det finns inte rimliga möjligheter att tillgängliggöra all mark för alla personer. Förvaltningen behöver därför stöd i form av strategier och prioriteringar för tillgänglighetsarbetet i parker och naturområden. I nya parker ska universell utformning alltid tillämpas vilket innebär att miljön redan från början utformas så att den kan användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av senare anpassning eller specialutformning.

Lagbestämmelser

Riktlinjerna grundar sig på gällande lagstiftning som beskrivs nedan.

FN-konventionen

Sverige är juridiskt bunden av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. All svensk lagstiftning ska uppfylla kraven i denna konvention.

Diskrimineringslagen

I diskrimineringslagen (2008:567) finns sex olika former av diskriminering. En av dem är bristande tillgänglighet som infördes som en ny form av diskriminering i lagen 2015 till följd av att Sverige förbundit sig att följa FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Förbudet syftar till att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i samhället på likvärdiga villkor.

Detta innebär att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i samhället på likvärdiga villkor. Det är därför av stor vikt att utforma funktionellt och ha med en

universell design redan från början. En universell utformning innebär att miljön redan från början utformas så att den kan användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av senare anpassning eller specialutformning. Det är förutsättningen för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i samhället på samma villkor som andra utan att diskrimineras.

Funktionsnedsättning innebär en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Det är alltså något som en person har, inte något som en person är. En funktionsnedsättning kan märkas mer eller mindre i olika situationer som till exempel allergier, dyslexi, hörsel- och synskador med mera.

Plan- och bygglagen (PBL) och plan- och byggförordningen (PBF):

Ett övergripande krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga finns i plan- och bygglagen (2010:900), PBL, 8 kapitlet, paragraferna 1, 4, 7 och 9, samt i plan- och byggförordningen (2011:338), PBF, 3 kapitlet, paragraferna 4, 18 och 23.

Tillgänglighet på allmänna platser, ALM:

Vid nyanläggning av allmänna platser och områden ska de göras tillgängliga och användbara. Det gäller till exempel gator, torg, parker, fritidsområden och friluftsbad. Reglerna finns i ”Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader” (BFS 2011:5 ALM 2).

Syftet med reglerna om tillgänglighet är att så många som möjligt ska kunna delta i samhället på lika villkor. Den anlagda stads- och parkmiljön ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning inklusive personer som använder till exempel rullstol, rollator eller käpp. Även personer som har nedsatt syn, nedsatt hörsel eller nedsättning av andra orienteringsförmågor ska kunna röra sig i stadsmiljön.

Enkelt avhjälpta hinder, HIN:

Enkelt avhjälpta hinder ska åtgärdas, enligt Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpan av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser (BFS 2013:9 - HIN 3).

Reglerna i HIN gäller retroaktivt.

Koppling till andra styrande dokument

Stadens arbete styrs av flera olika riktlinjer och policys. Några gäller för hela staden, medan andra gäller specifikt för park- och naturförvaltningen. De relaterar till varandra i olika grad, och många gånger finns förvaltningsöverskridande kopplingar.

Riktlinje för tillgänglighet i parker och naturområden relaterar först och främst till följande riktlinjer och dokument inom staden och förvaltningen:

Styrande dokument	Koppling till denna riktlinje
Policy för fysisk tillgänglighet i Göteborgs Stad	Stadenövergripande policy beslutad av kommunstyrelsen 2006 (§ 273)
Grönplan för ett nära, sammanhållet och robust Göteborg 2022-2027	Stadenövergripande strategi för offentliga parker och naturområden
Göteborgs stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2020 – 2026	Stadenövergripande program för tillgänglighet på offentliga platser
Göteborg stads friluftsprogram 2018-2025	Stadenövergripande program för friluftsliv
Riktlinje för lekplatser 2019	Park- och naturförvaltningens riktlinje
Riktlinje för utegym i Göteborg 2018	Gemensam riktlinje för Park- och naturförvaltningen och Idrotts- och föreningsförvaltningen
Park- och naturförvaltningens riktlinje för utomhuspedagogik 2019	Park- och naturförvaltningens riktlinje
Riktlinjer för jämlikhetsarbete	Park- och naturförvaltningens riktlinje (uppdaterat 2021)
Stadsdelsvisa grönplaner	Park- och naturförvaltningens analys och strategi för arbete med grönstrukturen i stadens stadsdelar.
Teknisk Handbok	Tekniska och administrativa anvisningar för utförande och drift.
Stadens Möbler - Riktlinjer 2014	Stadens riktlinjer kring möblering

Vägledning och avsteg

Riktlinjen är ett styrande dokument och bör följas vid nyanläggning samt vid upprustning och utveckling av befintliga parker och naturområden.

Tillgänglighet för alla ska vara en naturlig del av all planering och gestaltning, skötsel och aktivering, och ambitionsnivån bör stämma överens med denna riktlinje. Det bör inte finnas ekonomiska, design- eller strategiska skäl att avvika från riktlinjen.

Utgångspunkten är att universell utformning alltid ska tillämpas så långt det går i planering och gestaltning av områden. Universell utformning innebär att miljön redan från början utformas så att den kan användas av så många som möjligt i största möjliga utsträckning utan behov av senare anpassning eller specialutformning.

I de flesta områden kan det finnas utmaningar att uppnå alla krav som ställs för de olika kategorierna av parker och naturområden i denna riktlinje. Det är viktigt att man dock utför det som går att göra, då enskilda insatser kan förbättra tillgängligheten avsevärt fast inte alla krav uppfylls.

I områden där det finns särskilda värden, kopplade till natur, landskap, kultur eller upplevelse bör utformningen anpassas och ta hänsyn till dessa värden så att de inte skadas eller påverkas på ett negativt sätt. I vissa situationer kan hänsyn till dessa gå före kravet på tillgänglighet. Utformning av gångstråk, ramper och mötesplatser görs alltid med respekt till och i samspel med naturen.

Stödjande dokument

För att säkerställa att denna riktlinje efterlevs i den fysiska planeringen finns följande dokument till hjälp.

Stödjande dokument	Koppling till denna riktlinje
Checklista för tillgänglighet i projekt	Internt stöddokument för Park- och naturförvaltningen
Rutin för inventering av tillgänglighet i nyanlagda anläggningar	Internt stöddokument för Park- och naturförvaltningen
Checklistor för planarbete i tidiga skeden: planbesked, detaljplaner, planprogram	Internt stöddokument för Park- och naturförvaltningen

Koppling till sociala och ekologiska mål

Genom att ge fler invånare i Göteborg möjlighet att ta del av och vistas i parker och naturområden ökar möjligheterna att uppnå ställda visioner kring Göteborgs stads sociala och ekologiska mål. Genom ökad tillgänglighet har fler invånare möjlighet att vistas på de allmänna platserna, det vill säga platser där du kan befinna dig kravlöst och få ta del av utemiljöns upplevelser. Ökad tillgänglighet ger också möjlighet till ökad kunskap kring vikten av samspel mellan människa och natur. Om vi ska uppnå de ekologiska målen är det viktigt att sprida kunskap och förståelse för naturen, eftersom naturens välmående nära staden är helt beroende av att alla har kunskap och värnar om den.

Tillgänglighet för alla

Definition av funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning innebär oftast livslånga nedsättningar av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionsnedsättning är något som en person har, inte något som en person är. Många lever med funktionsnedsättningar som är osynliga för andra personer vilket till exempel kan vara allergier, dyslexi, hörsel-synskador eller kognitiv funktionsnedsättning.

En funktionsnedsättning kan också vara tillfällig under en begränsad period på grund av olycka, operation eller sjukdom.

I vilken grad en persons funktionsnedsättning påverkar det dagliga livet är beroende av hur miljön är utformad. Funktionshinder är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.

Universellt utformade miljöer är miljöer som kan användas av de allra flesta utan behov av anpassning eller specialutformning. En universellt utformad miljö fungerar för så många som möjligt redan från början.

Det som är nödvändigt för några få, underlättar för många och är bra för de flesta.

*Figur 1 Idrotts- och föreningsförvaltningens utegym i Ruddalen i Göteborg.
Foto: park – och naturförvaltningen.*

Alla ska ha möjlighet att:

- Komma in
- Komma ut
- Komma fram
- Hitta
- Förstå
- Använda

Ju äldre vi blir desto vanligare är det att drabbas av en eller flera utmaningar. Ungefär var femte person har en eller flera funktionsnedsättningar som kan delas in i följande grupper.

...svårt att **se**

...svårt att **höra**

...svårt att **röra sig**

...svårt att **bearbeta, tolka eller förmedla information**

...svårt att **tåla vissa ämnen**

Svårt att se:

Att ha en synnedsättning kan innebära att vara blind, dvs helt sakna användbara synrester, att ha en grav synnedsättning, dvs endast ha ledsyn, eller att vara synsvag, dvs ha nedsatt synskärpa, ett begränsat synfält eller annan inskränkning av synförmågan. Flera typer av synskador medför att man är mycket känslig för bländning eller upplever känslighet för starkt ljus. Personer med synnedsättningar kan ha svårt att orientera sig, passera över öppna platser, undvika hinder och risker, som tex en hastigt övergiven elsparkcykel.

Svårt att höra:

Utomhus kan nedsatt hörsel eller dövhet innebära svårighet att sortera ljud i bullriga utomhusmiljöer eller kommunicera med andra. Det kan i sin tur leda till försämrad säkerhet för individen eftersom man till exempel har svårt att samspela i trafikmiljöer med sina medtrafikanter, speciellt på ytor som delas av gående, cyklister med mera.

Svårt att röra sig:

Exempel på nedsatt rörelseförmåga är nedsatt funktion i armar, händer, bål och ben liksom dålig balans eller nedsatt ork och uthållighet. Personer med nedsatt rörelseförmåga kan behöva använda hjälpmedel som tex rullstol, rollator, käpp eller krycka. Personer med gångsvårigheter kan ha lätt att snubbla och har ofta svårt att gå långa sträckor. Alla slags ojämnheter eller kanter innebär snubbelrisk liksom halkigt, ojämnt och lutande underlag.

Svårt att bearbeta, tolka eller förmedla information:

Nedsatt kognitiv förmåga syns oftast inte utanpå. Kognition handlar om processer i hjärnan. Orsaker kan vara demenssjukdomar, utvecklingsstörning, förvärvade hjärnskador genom sjukdom eller olyckshändelse, neurologiska sjukdomar, neuropsykiatriska tillstånd, dvs diagnoser inom autismspektrat, psykisk ohälsa eller missbruk. En utformning som kan underlätta för denna icke homogena grupp är en visuellt tydlig miljö med tydliga ledstråk, ljushetskontraster, färgmarkeringar, symbolskyltar mm, men även att det finns möjlighet att dra sig tillbaka i lugn miljö vid sidan av för vila.

Svårt att tåla vissa ämnen:

Allergi beror på att kroppens försvarsmekanismer mot främmande ämnen inte fungerar som de ska. Allergi kan ge sjukdomssymptom som snuva, astma, eksem, huvudvärk eller dylikt. Symtomen kan variera i styrka från helt obetydliga reaktioner till livshotande allergisk chock. Allergi kan även leda till nedsatt ork och därmed nedsatt rörelseförmåga.

Källor: BBR 29 / ALM2 och handboken Bygg ikapp, 7e utgåvan, författare Elisabeth Svensson.

Figur 2 Leksvampen helt i trämaterial, som kan inspirera och vara tillgänglig för barn med olika funktionsnedsättningar. Den är tydlig i sina kontraster med gul insida och grå utsida, den har en spännande yta att ta på, kan forma ett eko inuti och barnen kan hitta ett gömsle. Foto: Kristina Hedvall Larsson

Parker och naturområdets värde

Göteborg är en tät och grön stad där de offentliga platserna bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv. Så många som möjligt av stadens invånare ska kunna ta del av våra offentliga parker och naturområden.

Genom tillgängliga mötesplatser i parker och naturområden ges möjligheten att ta del av sociala aktiviteter och naturens positiva effekter. I processen med att skapa tillgängliga lösningar är det viktigt att dessa blir en naturlig del av området. Vid val av lösningar för att tillgängliggöra området måste olika specifika attraktionsvärden både integreras och tas hänsyn till. Det är med respekt för natur och människa i samspel som parker och naturområden tillgängliggörs för alla.

Sociala värden

Socialt mål i Grönstrategin: *Göteborg är en tät och grön stad där de offentliga platserna bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv*

Många parker och naturområden, spridda över staden, som är tillgängliga för alla eller har tillgängliga delar, ökar möjligheterna för måluppfyllelse kring Grönstrategins sociala mål.

Attraktiva mötesplatser kan skapa ökad tillit mellan människor, stärker identitet, och kan minska rädsla och konflikter. I parker och naturområden ska invånare från hela staden ha möjlighet att mötas vilket kan bidra till minskad segregation.

Figur 3 En bostadsnära park för sociala möten vid Prästgatan. Foto: Kristina Hedvall Larsson

Samhällsplaneringens roll i utövande av friluftslivet

”En förutsättning för att ta del av naturens hälsofrämjande effekter är att den ska vara tillgänglig för alla och att vi har tillgång till grönska i vår boende- och vardagsmiljö.

Forskningen lyfter att gröna strukturer behöver inkluderas i den fysiska planeringen och naturen måste vara tillgänglig och nåbar. Ur ett folkhälsoperspektiv är det framför allt intressant att se hur utövandet av friluftsliv fördelar sig bland olika grupper i befolkningen. Undersökningen visar att många människor sällan eller aldrig tar steget ut i naturen.

I det här sammanhanget handlar det om att skapa förutsättningar för friluftsliv på olika sätt. Naturkontakten kan ge många hälsovinster, men då måste människor ha en tillgänglig vardagsnära natur, där det finns till exempel både bostadsnära och tätortsnära parker.”

Att vara i naturen ger en hälsofrämjande effekt

”Att vara ute i naturen kan medföra en rad positiva effekter för hälsan, till exempel minska stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa. Det främjar också fysisk aktivitet men ger också möjlighet till sociala kontakter i en avkopplande miljö. Vissa forskare menar till och med att vi skulle bli lyckligare och känna större livskraft om vi fick en starkare koppling till naturen.”

Ekologiska värden

Ekologiskt mål i Grönstrategin: *Göteborg är en tät och grön stad med ett rikt växt och djurliv och där ekosystemens tjänster tas tillvara.*

Det är viktigt att sprida kunskapen om värdet av de gröna områdena i och kring staden. Natur nära staden är beroende av människors kunskaper och omsorg för att kunna finnas och fungera, annars finns stor risk att den exploateras eller att viktiga värden förstörs genom fel användning. Parker och naturområden bidrar både med viktiga ekosystemtjänster och biologisk mångfald. När fler naturområden tillgängliggörs ges fler möjligheter till att komma ut i naturen och man kan därmed öka kunskapen kring den biologiska mångfalden och olika ekologiska funktioner.

I arbetet med att tillgängliggöra naturen där förutsättningar finns är det viktigt att det alltid sker i samspel och med respekt för naturvärdena. Tillgängliga anläggningar på platser som är viktiga ur naturvårdessynpunkt bidrar till att leda besökare rätt, så de kan ta del av naturupplevelserna men även säkerställa att naturvärden inte förstörs och att aktiviteter inte skadar biotopen.

Figur 4 Stadsnära natur kring Lilla Delsjön där naturligt släta hållar skulle kunna bidra till ökad tillgänglighet om vägen dit är tillgänglig. Foto: Agneta Lapidus Muregård

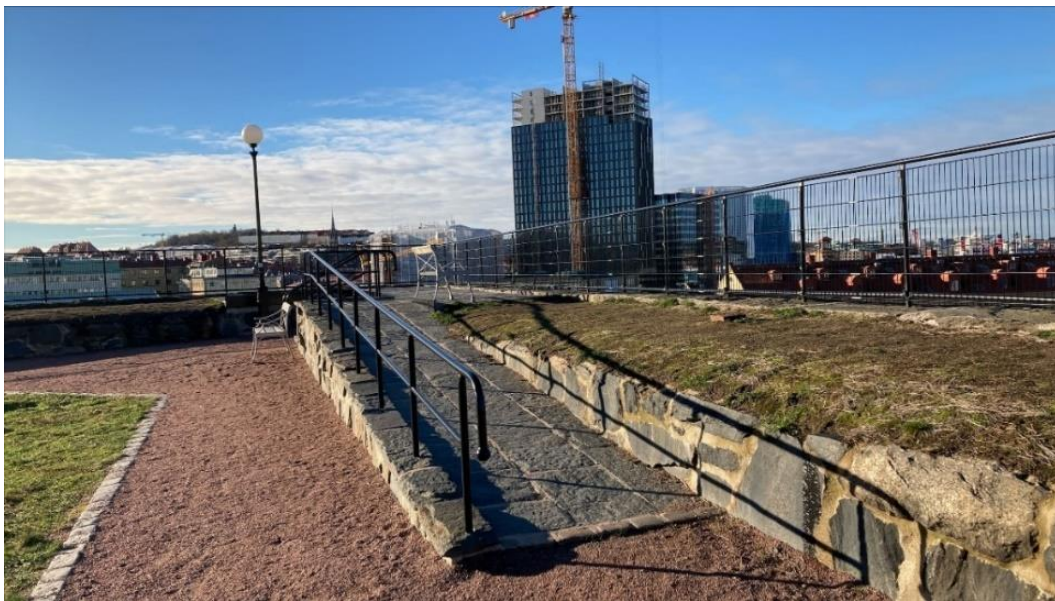

Figur 5 Utsiktspunkt för rekreation och eftertanke. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Kulturhistoriska värden

För att förmedla kunskap kring vår historia är det viktigt att alla kan ta del av stadens kulturhistoriska värden. Möjliga lösningar för att öka tillgängligheten ska integreras i miljön utan att förstöra platsens kulturella värden. Varje plats kräver stor omsorg i val av lösningar och material som både gör platsen tillgänglig och som värnar om det kulturhistoriska värdet.

På Göteborgs stads hemsida finns en femårig utvecklingsplan som har namnet ”Den befästa staden”. Där finns beskrivet att historiska platser ska renoveras och tillgängliggöras. Planen omfattar tio av Göteborgs mest kända historiska miljöer. Carolus Rex är en av de första som fått ökad tillgänglighet och förbättrade parkytor för allmänheten.

Figur 6 En ramp upp till utsiktsplatsen vid Carolus Rex med återanvänd sten från Götaplatsen. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Figur 7 Trappan vi Carolus Rex med återanvänd sten och specialgjort räcke. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Ekonomiska värden

Ett stort antal tillgängliga platser i parker och naturområden spridda över staden ger fler möjlighet att ta del av naturen. Att kunna nyttja parker och naturområden för sociala möten och rekreation ger positiva effekter på hälsan som i sin tur kan ge besparingar på hälsa och sjukvård. Att gestalta platser som kan användas av så många som möjligt, och att dessa platser innehåller flera möjligheter till aktiviteter och upplevelser, anses även vara skötleffektivt ur ett förvaltningsperspektiv.

Upplevelsevärden

Vistelse och närhet till grönska och träd är en viktig del i alla människors liv för välmående och utveckling, och måste få ta plats. I samband med att vi bygger tätare har konkurrensen om markyta ökat. Det blir därför allt väsentligare att hävda grönområdets värde och vikten av att skapa tillgängliga oaser i det offentliga rummet.

Parker och naturområdets funktion ur ett tillgänglighetsperspektiv

Nära

Alla i staden bör, oavsett förmåga och ålder, på lika villkor, lätt kunna nå ett naturområde eller en park nära bostaden. I det bostadsnära området bör det finnas möjlighet till kontakt med grönskan, vila/rekreation och sociala möten. Platser för möten och rekreation bör vara placerade så att det finns en naturlig kontakt med grönskan, sol och skugga. Platser avsedda för stillhet, möten och samvaro bör vara placerade så det är lätt att nå dessa platser från entréerna till området.

För alla

Stadens parker och naturområden bör finnas till och kunna användas av alla på lika villkor, oavsett förmåga eller ålder. Parker och naturområden bör vara välkomnande, trygga och **bör alltid ha någon del som är tillgänglig** för personer med olika former av funktionsnedsättningar. Det kan handla om att identifiera olika stråk för en person med rörelsenedsättningar eller för en person med syn-, hörsel- eller kognitiva funktionsnedsättningar. Där topografin inte tillåter en person med rörelsenedsättningar att nå områdets attraktionsvärde bör nivåskillnaderna överbryggas med ramp. Rampen ska utformas i material, form och kontrast som tar hänsyn till platsen och naturen. Det bör finnas gångstråk med god ledning för den som har en synnedsättning eller behov av annan orientering. Skyltning och information bör vara tydlig och lättillgänglig.

För att alla ska kunna ta del av de goda hälsoeffekter som naturen ger är det viktigt att så många som möjligt av stadens naturområden görs tillgängliga för alla.

Nedanstående citat är hämtade från Folkhälsomyndighetens websida kring ”Friluftsåret 2021 – Luften är fri”

”Friluftslivet är en viktig resurs för att möta några av folkhälsans stora utmaningar eftersom det ökar förutsättningarna för fysisk aktivitet och bättre psykisk hälsa.”

”...så många som möjligt ska få uppleva att vistas i olika naturmiljöer. Det gäller särskilt de grupper som sällan eller aldrig vistas i naturen.”

”Utifrån ett folkhälsoperspektiv är det därför viktigt att det finns tillgång och tillgänglighet till den vardagsnära naturen, i anslutning till vår boende- och närmiljö.”

Utvecklande och stimulerande

Platsen som görs tillgänglig bör läggas i en del av park- eller naturområdet som tilltalar alla åldrar och har stora upplevelsevärden. Det ska finnas möjlighet till sol, skugga, kontakt med träd och grönska samt möjlighet till stimulerande möten. Det bör också finnas möjlighet till stillhet och rekreation för att ta del av naturens positiva hälsoeffekter.

Säkra

Information om tillgängliga parker och naturområden bör finnas på stadens hemsida. Skyltning och information på plats bör vara lätt att förstå, även för personer med synnedsättningar.

Det ska vara säkert att ta sig till park- eller naturområdet och kännas tryggt att vistas där. Ett tryggt, tillgängligt och trafiksäkert gångstråk bör finnas från närliggande hållplats eller parkeringsmöjlighet. Det tillgängliga gångstråket bör vara tydligt och fungera för personer med olika funktionsnedsättningar. I parken bör det finnas belysning så att parken upplevs trygg och kan nyttjas även under kvällar eller den mörka årstiden. Belysningen ska vara avskärmad, jämn och placerad på en höjd så att den inte är bländande för personer med synnedsättning. Det bör inte finnas mörka partier längs gångstråken som skapar otrygghet. Belysningen ska utformas i samråd med sakkunnig så att den inte stör växt- och djurliv.

Det bör finnas en tydlig skyltning så att det är lätt att ta sig till och orientera sig inom området.

Hållbara

Utformningen av de tillgängliga områdena i stadens parker och naturområden bidrar till ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Göteborg. Det innebär att anläggningen planeras så den kan hålla för en lång tidsperiod och är enkel att sköta och underhålla till en rimlig kostnad. Gestaltungs lösningar, material och utrustning ska vara robusta, vandalsäkra och enkla att reparera eller ersätta så att tillgängligheten aldrig försvåras eller begränsas. De material och tekniker som används ska kunna tåla förutsättningarna på platsen.

En robust anläggning kan i vissa fall innebära en högre investeringskostnad både vad gäller materialval och fysiska lösningar för att säkerställa att anläggningen uppfyller ställda krav.

Goda exempel

Närhet till grönska

Att ha möjlighet att njuta av grönskan, närhet till växtlighet i solen eller skuggan bidrar till många positiva hälsoeffekter. Det finns många studier som visar på ett ökat välmående och goda hälsoeffekter för personer som har möjlighet till rekreation och lek i naturen.

Figur 8 En spång ger möjlighet för alla att komma närmre grönskan. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Figur 9 Den bostadsnära parken ger närhet till grönska och möjlighet till social samvaro. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Vattenkontakt

Att komma i kontakt med vatten eller strandkanten är en välgörande och värdefull upplevelse. En kvalitet är att kunna sitta ner längs stranden tillsammans med vänner oavsett förmåga. Sådana platser kan på ett enkelt sätt möjliggöras genom att anlägga en ramp som ansluter till en brygga längs strandkanten. Ramp och bryggor ska var tydligt kontrastmarkerade och lätta att orientera sig till och över, även för en person med synnedsättningar eller kognitiva funktionshinder. Närheten till vatten är värdefull hela året om.

*Figur 10 Aspholmens badplats där både vattenkontakt och naturvärde tillvaratas.
Foto: Kristina Hedvall Larsson*

Figur 11 Vattenkontakt i Stadsparken i Lund. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Figur 12 Mötesplats, utsikt och vattenkontakt vid Åsunden i Ulricehamn. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Utsiktspunkter

Att komma upp och se utsikten från berget där man klättrade som barn är en otroligt välgörande upplevelse för alla. En ramp upp till ett trädäck för fika och samvaro är lätt att följa för alla med eller utan funktionsnedsättningar.

Figur 13 Gångväg till utsikt som övergår till från asfalt till trä för att skona naturen.
Foto: Agneta Lapidus Muregård

Figur 14 Utsiktsplats över Vättern - tillgänglig för de flesta. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Mötesplats

För att uppmuntra till spontana och planerade möten bör det finnas mötesplatser tillgängliga för alla längs med gångstråk, vid vatten och nära lekplatser. Här kan nya kontakter knytas eller befintliga kontakter underhållas och gödas. Flera studier visar på att social samvaro och möjlighet till sociala kontakter ger goda hälsoeffekter för alla åldrar.

Figur 15 Vindskyddad mötesplats i gammal vändgrop för rälsbuss. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Figur 16 Väderskyddad grillplats utmed gångslinga vid Kypesjön i Borås. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Samspel människa

Alla bör kunna nå sitt närbelägna park- eller naturområde för att möta familj, vänner, gamla eller nya bekanta. För att öka möjligheten för personer med funktionsnedsättningar att komma nära naturen kan kortare promenadslingsor anläggas i såväl anlagda parker som större naturområden. Dessa slingor är inte bara till hjälp för personer med rörelsenedsättning, utan är tydliga och lätta att använda för alla.

Figur 17 Tydlig skyltning till promenadslinga och toalett. Foto: Agneta Lapidus Muregård

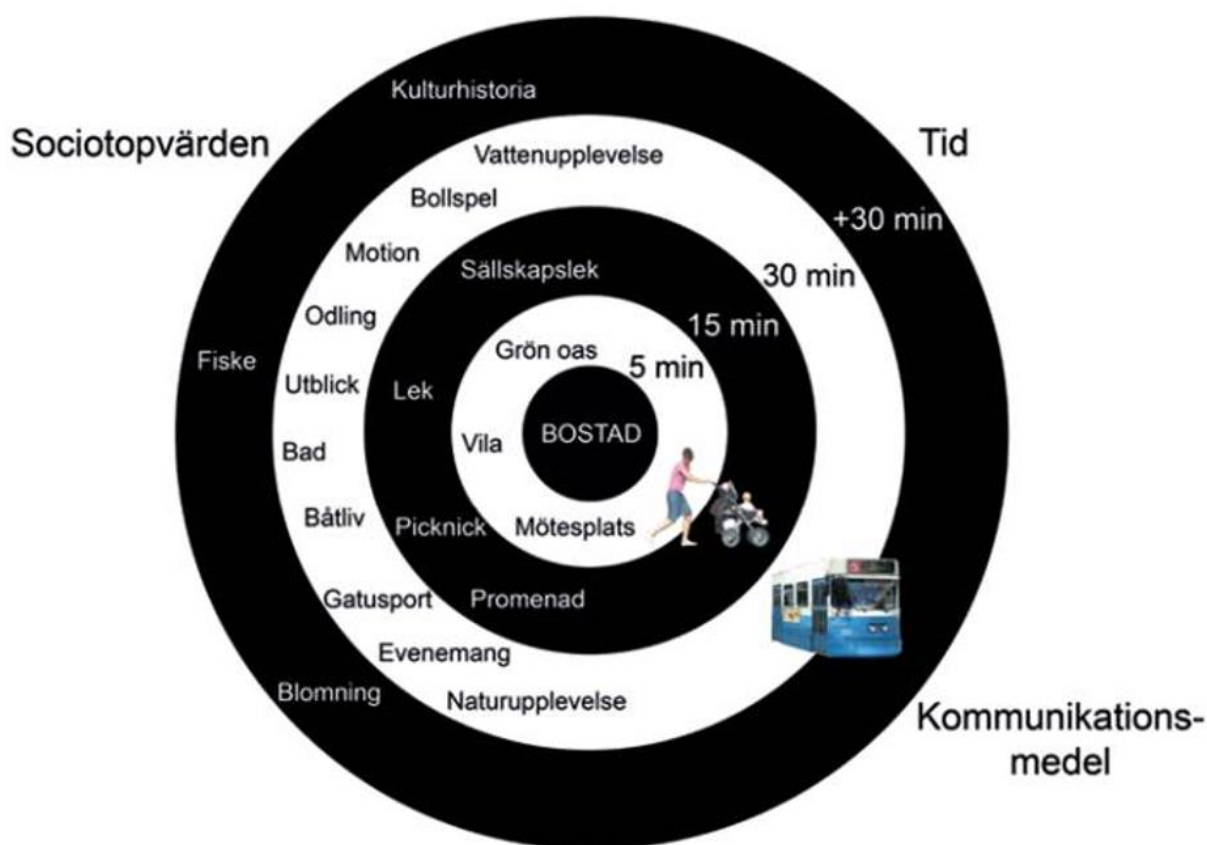
Figur 18 Tillgänglighetsanpassad promenadslinga runt Kypesjön i Borås. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Kategorier av parker och naturområden

I Grönstrategin finns Göteborgs Stads tjugo sociotopvärden illustrerade i en måltavla där mittpunkten representerar bostaden och yttersta ringen naturområden som ligger längre än 30 minuters resväg från bostad. I varje ring kan man utläsa vilka upplevelser eller aktiviteter som man kan förvänta sig i respektive område.

Cirklarna där emellan representerar:

- Stadsparken som kan nås inom 30 minuters resväg med kollektivtrafik från bostaden
- Stadsdelsparken som nås på max 15 minuters promenad från bostaden
- Bostadsnära parken som nås på max 5 minuters promenad från bostaden

Figur 19 Göteborgs Stads tjugo sociotopvärden, bild från Grönstrategin.

Naturområden för utflykt och rekreation

Större natur- och rekreationsområde som nås med kollektivtrafiken inom 30 minuter, där det finns möjlighet till rekreation, motion, upplevelser och möten.

I naturområden önskar man oftast att påverka så litet som möjligt för att skydda biologisk mångfald och främja naturupplevelsen. Det kan vara svårt att utföra alla åtgärder som krävs för att uppnå en god tillgänglighet. I varje naturområde är det dock viktigt att man tillämpar universell utformning i den gestaltning som ändå görs. Även små åtgärder som tydlig skyltning eller en halksäker spång kan förbättra tillgängligheten mycket. Trots att man inte skulle uppnå full tillgänglighet kan små insatser förbättra tillgängligheten avsevärt och området blir användbart för många personer.

I utvalda områden där det finns goda förutsättningar för att uppnå en hög grad av tillgänglighet och det finns närhet till kollektivtrafik eller angöringsplatser, bör det identifieras lämpliga platser att satsa extra på tillgänglighet. All gestaltning i dessa områden sker med utgångspunkt i universell utformning och i samspel med naturen.

Tillgängliga naturområden bör identifieras med god spridning geografiskt i staden och med varierande sociotopvärden och naturupplevelser.

Stadspark

Stadsparken är mångfunktionell och lockar invånare från hela staden, dess närhet och även kanske turister. I stadsparken kan besökaren till exempel ta del av olika evenemang, motionera, utöva bollsporter och få natur- och vattenupplevelser. Ambitionen för tillgänglighet bör vara hög. Alla bör kunna ta del av både den permanenta parken och tillfälliga evenemang. En stadspark nås från bostaden inom 30 minuter med kollektivtrafik.

I en stadspark finns service och faciliteter så att man kan uppehålla sig här under flera timmar utan att behöva lämna området, även när det inte pågår särskilda evenemang.

Stadsdelspark

Stadsdelsparken finns tillgänglig för de boende i stadsdelen. Parken är nåbar inom en kilometer eller 15 minuters promenad från bostaden. Stadsdelsparken ska kunna nås utan att behöva korsa barriärer i form av nivåskillnader, trafikleder eller större vattendrag.

Från utvalda entrépunkter i stadsdelsparken bör alla kunna ta del av parkens upplevelsevärden. Det ska finnas möjlighet till rekreation, naturupplevelse och spontana möten.

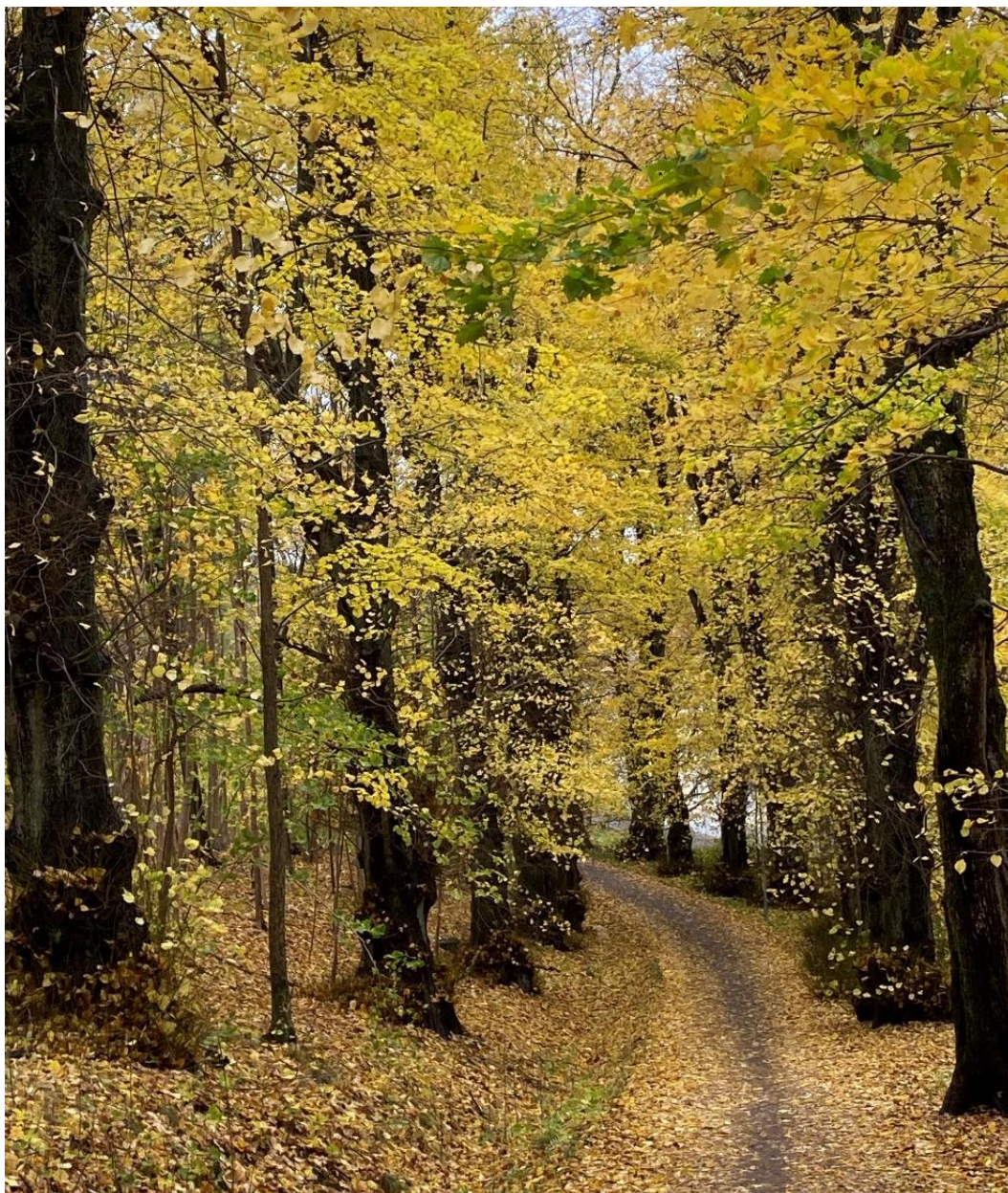
Bostadsnära park

Den bostadsnäraparken är ett mindre område max 300 meter från bostaden där man kan hitta en lugn plats för avkoppling, träffa andra människor eller njuta av parken eller naturen. Den bostadsnära parken är den viktigaste möjligheten till att enkelt kunna nå ett rekreationsområde i vardagen och ta del av naturens hälsoeffekter. Den har även en viktig visuell effekt som ett område att betrakta från sitt fönster eller ha utsikt över utan att vistas i, för personer som inte har möjlighet att komma ut dagligen. Ambitionen för god tillgänglighet bör vara hög.

Den bostadsnära parken ska kunna nås utan att behöva korsa barriärer i form av nivåskillnader, trafikleder eller större vattendrag. I den bostadsnära parken bör alla kunna njuta av grönskan, få koppla av eller träffa andra människor, oberoende av ålder, intressen eller fysiska förutsättningar. Tillgången till natur i bostadsnära lägen är en viktig faktor för att ge alla människor möjlighet att ta del av naturens hälsofrämjande effekter. För att alla ska kunna ta del av den bostadsnära parken bör det säkerställas att det finns förutsättningar för att göra en större del av parken tillgänglig.

Prioriteringar

För att göra det möjligt för alla människor att ta del av Göteborgs parker och rekreationsområden finns minsta krav för de olika områdena listade. Dessa minsta krav bör alltid följas vid nyanläggning och i en förlängning även åtgärdas och uppfyllas i befintliga områden. På många platser kommer det vara omöjligt att uppfylla alla kraven. Då är det viktigt att ändå genomföra de åtgärder som går att göra. Enstaka åtgärder kan förbättra tillgängligheten enormt mycket, och fast området kanske inte är fullt tillgängligt, så är det tillgängligt för så många som möjligt, vilket är ambitionen.

Figur 20 Området kring Delsjön och Skatås ger naturupplevelser under alla årstider. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Naturområden - för utflykt och rekreation

Sociotopvärden: Naturupplevelse, vattenupplevelse, kulturhistoria, fiske, blomning

Mål: Tillgängliggöra områdets specifika attraktionsvärde såsom naturupplevelse, vattenupplevelse, kulturhistoria, fiske, blomning.

Att utveckla i alla naturområden:

- Större vägar och leder som är skyltade och vägvisning som är enkel att följa.
- På utvalda gångvägar bör sittplatser placeras ungefär var 100:e meter på lämpliga platser utifrån topografi, upplevelse och naturvärden.
- Sitt- och mötesplatser är placerade så att det finns en naturlig kontakt med grönska, sol och skugga.
- Gångvägar fungerar som naturliga ledstråk, och eventuella faror i anslutning till vägen som stup eller branter är väl utmärkt eller försedda med skyddsanordning

För stigar gäller inte dessa krav på tillgänglighet.

I utvalda natur- och rekreationsområden **bör det i anslutning till lämplig entré finnas:**

- Tydlig information om området.
- Parkeringsplatser för rörelsehindrade med särskilt tillstånd.
- Minst en toalett som kan användas av personer med rullstol.
- Kortare slinga för promenad med jämn, fast och halkfri beläggning och minimal nivåskillnad med tydlighet för personer med synnedsättningar, kognitiva nedsättningar och rörelsenedsättningar.
- Den tillgängliga slingan ska helst vara väl belyst så att den kan nyttjas under hela året. Belysning utformas med hänsyn till naturvärden.
- Minst en picknickplats på plan yta med fast, slät beläggning och plats för rullstol vid bord. Platsen har god kontrastmarkering och är enkel att orientera sig på. Vid nivåskillnad till picknickyta bör denna överbryggas med ramp.
- Sittplatser med arm- och ryggstöd, enligt Teknisk handbok, som är placerad på yta med fast, slät beläggning i anslutning till gångväg. Sittplats utformas med goda kontraster till omgivning och med yta för rullstol. Sittplatser bör finnas placerade längs tillgänglig promenadslinga med ett avstånd av ca 25 meter.
- Möjlighet till lån av rullstol/elrullstol/lådcykel i kommunal regi vid **bemannade entréer**.

Figur 21 Härlanda tjärn – närhet till sjön där lekplats i kombination med ytor för möten och bad samspelar.
Foto: Agneta Lapidus Muregård

Stadspark

Sociotopvärden: Naturupplevelse, vattenupplevelse, bollspel, motion, odling, utblick, bad, båtliv, evenemang, gatusport.

Mål: tillgängliggöra områdets specifika attraktionsvärde såsom naturupplevelse, vattenupplevelse, kulturhistoria, fiske och blomning.

I stadspark **bör det i anslutning till lämplig entré finnas:**

- Tydlig information om området.
- Skyltade gångvägar med vägvisning som är enkel att följa. Vägarna ska fungera som naturliga ledstråk.
- Aktiviteter och attraktioner som i möjligaste mån är tillgängliga.
- Parkeringsplatser för rörelsehindrade med särskilt tillstånd eller angöringsplats max 25 meter från huvudentré.
- Minst en toalett som kan användas av personer med rullstol.
- Tillgängligt gångstråk med ytor med fast, slät beläggning och minimal nivåskillnad, med tydlighet för både personer med synnedsättningar, kognitiva hinder och rörelsenedsättning. Släta/hårdgjorda gångvägar som möjliggör kortare och längre promenader även på andra platser i parken.
- Sittplatser placerade längs tillgängligt gångstråk på ett avstånd av ca 25 meter. På övriga gångvägar bör sittplatser placeras ungefär var 100:e meter på lämpliga platser utifrån topografi, upplevelse och naturvärden.

- Sittplatser med arm- och ryggstöd, enligt Teknisk handbok, som är placerad på yta med fast, slät beläggning i anslutning till gångväg och med goda kontraster till omgivning. Bredvid soffa bör det finnas yta för rullstol.
- Vila- och mötesplatser som är placerade i lugn miljö och i anslutning till aktivitetsytor. Platserna bör ge möjlighet till kontakt med grönska i både sol och skugga.
- Minst en picknickplats på fast, slät yta med plats för rullstol. Vid nivåskillnad bör denna överbryggas med ramp.
- Möjlighet till lån av rullstol/elrullstol/lådcykel i kommunal regi vid **bemannade entréer**.

Figur 22 Trädgårdsföreningen med fina upplevelser alla tider på året. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Stadsdelspark

Sociotopvärden: Vila, mötesplats, picknick, sällskapslek, promenad, lek.

Mål: Parkens upplevelsevärden ska i möjligaste mån tillgängliggöras.

I varje stadsdelspark bör det finnas:

- Tydliga entréer och gångvägar som leder in i parken, eventuellt med skyltning och information.
- Tillgängligt gångstråk med slät/fast beläggning för korta promenader med tydlighet för personer med synnedsättningar, kognitiva hinder och rörelsenedsättning.
- Gångstråk utformade som naturliga ledstråk.
- Vila- och mötesplatser som är placerade i lugn miljö och i anslutning till aktivitetsytor. Platserna ska ge möjlighet till kontakt med grönska i både sol och skugga.
- Aktivitetsytor är tillgängliga för så många som möjligt.
- Sittplats bör finnas placerade utmed tillgängligt gångstråk var 25:e meter. På övriga gångvägar bör sittplatser placeras ungefär var 100:e meter på lämpliga platser utifrån topografi, upplevelse och naturvärden.
- Sittplatser med arm- och ryggstöd, enligt Teknisk handbok, som är placerad på yta med fast, slät beläggning i anslutning till gångväg och med goda kontraster till omgivning. Bredvid soffa ska det finnas yta för rullstol.
- Minst en picknickplats på slät yta med plats för rullstol. Vid nivåskillnad till picknickyta bör denna överbyggas med ramp.

Figur 23 Månadsparken i Kortedala bjuder på en härlig vattenupplevelse. Foto: park- och naturförvaltningen

Bostadsnära park

Sociotopvärden: Vila, mötesplats

I varje bostadsnära park bör det finnas:

- Släta/fasta gångtytor för korta promenader med tydlighet för personer med synnedsättningar, kognitiva hinder och rörelsenedsättning.
- Vid kuperad terräng bör det finnas flera tillgängliga entrépunkter som gärna kopplas samman med ramper för att göra så mycket av parken som möjligt tillgänglig och säkerställa åtkomst från flera platser.
- Gångtytor som fungerar som naturliga ledstråk.
- Vila- och mötesplatser placerade i lugn miljö och i anslutning till aktivitetsytor. Platserna ska ge möjlighet till kontakt med grönska i både sol och skugga.
- Aktivitetsytor som är tillgängliga för så många som möjligt.
- Sittplatser med arm- och ryggstöd, enligt Teknisk handbok, som är placerad på yta med fast, slät beläggning i anslutning till gångväg och med goda kontraster till omgivning. Bredvid soffa ska det finnas yta för rullstol.
- Minst en picknickplats på slät yta med plats för rullstol. Vid nivåskillnad till picknickyta bör denna överbryggas med ramp.

Figur 24 Liten bostadsnära park med lekmöjlighet nära Carolus Rex. Foto: Agneta Lapidus Muregård

Tillgänglighet i park och naturförvaltningens huvudprocesser

Det är viktigt att säkerställa att tanken om tillgänglighet och universell utformning genomsyrar alla led i park och naturförvaltningens huvudprocesser.

Planera

Universell utformning ska alltid tillämpas så långt det går i planering och gestaltning av områden. Universell utformning innebär att miljön redan från början utformas så att den kan användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av senare anpassning eller specialutformning.

Utformning av gångstråk, ramper och möblering görs alltid med respekt till och i samspel med naturen.

Redan tidigt i planprocessen bör lämplig mark identifieras och avsättas till ytor för parker och naturområden. Området bör ha sådan topografi så att rekommendationerna i denna riktlinje samt i grönstrategin kan uppfyllas. Eftersom bostadsnära parker har en begränsad yta är det viktigt att man tidigt ställer kravet att större delen av parken ska ha förutsättningar för att uppnå en hög grad av tillgänglighet. Den bostadsnära parken är den viktigaste parken för den vardagsnära rekreations- och naturupplevelsen och kräver därför en hög tillgänglighetsnivå. Tidigt i planprocessen bör grönområdets specifika attraktionsvärde och hur det kan göras tillgängligt identifieras. I de fall det finns specifika attraktionsvärden ska de i möjligaste mån tillgängliggöras.

Redan i planeringsprocessen bör tillgängliga stråk för att nå park eller naturområdet identifieras. Det kan gälla stråk från hållplats, parkering eller närliggande bostäder. Olika stråk kan identifieras för personer med exempelvis synnedsättningar, kognitiva funktionsnedsättningar eller för personer med rörelsenedsättningar.

Bygga och anlägga

Under projektering och anläggning bör det säkerställas att rekommendationer enligt denna riktlinje uppfylls.

De tillgängliga stråk som identifierats i planeringsprocessen för att nå park- eller naturområdet ska fungera och det får inte finnas barriärer i form av nivåskillnader mellan gata och entrén till parker och naturområden.

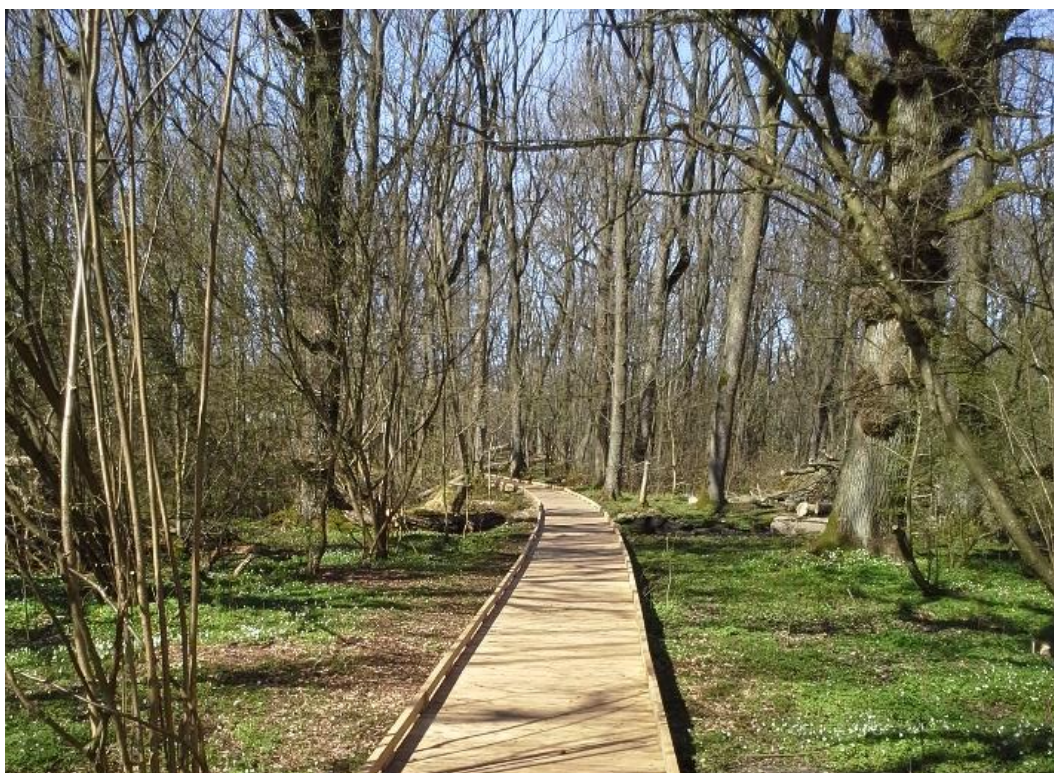
Förvalta; sköta och underhålla

Tillgänglighet får aldrig försvåras eller elimineras på grund av val av skötselmetod eller bristande skötsel och underhållsåtgärder. Park- och naturförvaltningens områden och anläggningar är till för alla stadens invånare. Inom skötseln är det därför viktigt att se till

att tillgängligheten alltid är optimal utifrån områdets eller anläggningens förutsättningar. Fel i en anläggning som orsakar bristande tillgänglighet eller risk för olycka, bör ha högsta prioritet att åtgärda. Exempel på detta kan vara en sättningsskada i en stensatt yta som orsakar en kant mot angränsande hårdgjord yta, eller en stenmjölsyta som fylls på med en fraktion av grus som försvårar tillgängligheten. Det är även viktigt att all utveckling och förändringar i en anläggning utförs så att tillgänglighet är lika bra som innan, och allra helst förbättras.

Det bör säkerställas att all utrustning i form av möbler och eventuella ramper sköts och underhålls så att kraven på tillgänglighet för alla upprätthålls.

Kontrastmarkeringar i ramper och trappor bör utföras i så permanenta material som möjligt. I de fall där de utförts med markeringsfärg eller massa bör dessa regelbundet underhållas.

Figur 25 Tydlig och framkomlig spång i Rya skog. Foto: park- och naturförvaltningen

Tillgängliggöra och aktivera

Det är viktigt att säkerställa att aktiviteter och evenemang som genomförs i parker eller naturområden är tillgänglig för så många som möjligt och inte heller hindrar framkomligheten för personer med funktionsnedsättningar. Parken eller naturområdets specifika attraktionsvärden såsom naturupplevelse, vattenupplevelse, kulturhistoria, fiske eller blomning ska i möjligaste mån tillgängliggöras.

Förslag till fortsatt arbete:

I det fortsatta arbetet med att göra parker och grönytor tillgängliga föreslås:

- Identifiera befintliga platser som är möjliga att tillgängliggöra med relativt enkla åtgärder enligt HIN- Enkelt avhjälpta hinder.
- Identifiera en park i varje stadsdel som ska ha full tillgänglighet enligt riktlinjens krav.
- Identifiera naturområden som har förutsättningar att med relativt enkla åtgärder bli tillgängliga.
- Prioritera inventering av de bostadsnära parkernas tillgänglighet. Dessa parker är väldigt viktiga för personer med funktionsnedsättningar och vår äldre befolkning. Det kan handla om att tillgängliggöra de bostadsnära parkerna med sittplatser, picknickplatser eller ramper till mötesplatser så att de kan användas.
- Identifiera och inventera tillgängliga stråk till parker och naturområden från kollektivtrafik och parkeringsmöjligheter. Många parker är tillgängliga eller har tillgängliga delar men saknar en koppling för att ta sig till parken.
- Identifiera behov av tillgängliga toaletter vilka också ger en ökad tillgänglighet för exempelvis småbarnsföräldrar som är ute i naturen.
- Undersöka möjlighet till utlåning av rullstol vid entréer för personer som har svårt att gå längre sträckor.
- Höja kunskapsnivån genom insiktsutbildning kring tillgänglighet i alla leden: Planera, Bygga och anlägga, Förvalta; sköta och underhålla, Tillgängliggöra och aktivera. Utbildning är aktuellt för alla som på något sätt arbetar med planering, gestaltning eller förvaltning av våra parker och naturområden, även driftpersonal.

Bilaga: utskriftsvänlig plansch av kravlista